

TEMA

FORSKERKARRIERE

Forskere sætter friheden højest

Forskerkarrieren bygger først og fremmest på lysten til at dyrke fagligheden på egne præmisser – men det er en usikker tilværelse de første år

ARBEJDSLIV

Af Lene Wessel lw@ing.dk

Fascinationen af faget og lysten til at være med dér, hvor de nye opdagelser bliver til, er den alt afgørende og helt dominerende drivkraft, når ph.d. er vælger at satse på en karriere som forsker.

Det viser undersøgelsen "Ph.d.-uddannedes karrierevalg og -veje", som Dansk Center for Forskningsanalyse ved Aarhus Universitet netop har udgivet.

Flere end ni ud af ti universitetsfor-

skere angiver således arbejdets kreative og innovative sider som begrundelse for, at de har valgt at gå den vej.

Men også det uafhængige forskerliv med frie og fleksible rammer tæller på plussiden. Det har ifølge undersøgelsen motiveret otte ud af ti forskere til at gøre karriere inden for universitetsverdenen.

Men selv om forskerne bliver lokket af friheden og fascineret af faglighed, så trækker det i den anden retning, at der ofte er meget langt fra ph.d.-graden og til en fast stilling på universitetet.

Det betyder ofte flere år med projektansøgninger og deraf følgende usikkerhed. Det er da også kun seks pct., der peger på jobsikkerhed som en årsag til at gå forskervejen.

Vigtigt at stå i lære

Løsningen er dog ikke at afskaffe post.doc. og de andre midlertidige stillinger. Det ville være dumt, mener lektor Niels Asger Mortensen, Nano-DTU:

»Det er vigtigt, at man går igennem den mølle, for man har brug for at lære af andre og finde inspiration

hos dem. Ligesom håndværkere skulle på valsen i gamle dage, så skal ph.d.erne rundt og opleve andre forskningsmiljøer,« siger Niels Asger Mortensen, som arbejdede tre år i det private, inden han gik direkte tilbage til et fast lektorat på DTU.

»Den karrierevej vil jeg ikke anbefale andre, for jeg føler, at jeg mangler den internationale erfaring, som mange andre har,« siger han.

Være i Tyskland

Lektor Ulrik Lund Andersen, Institut for Fysik, DTU, arbejdede tre år på

Max Planck Institut i Erlangen, Tyskland, lige efter at han fik sin ph.d.-grad. Og selv om jobsikkerheden ikke rangerer højt ifølge undersøgelsen, så mener han, at den danske jobsikkerhed er større end den tyske.

»I Tyskland er det meget, meget svært at få fast stilling, og folk er løst ansat meget længere end i Danmark. Herhjemme har man mere eller mindre en fast stilling, når man bliver adjunkt,« påpeger han. ■

PLUSSE OG MINUSSE VED FORSKERLIVET

Plusser

- Kreativt og innovativt arbejde
- Fleksibilitet i forhold til tid
- Frihed til selv at tilrettelægge arbejdet
- Nemmere at skabe balance mellem arbejds- og familieliv
- Plads til (grund)forskning, der ikke fører til "salgbart" produkt

Minusser

- Begrænsede jobmuligheder
- Jobsikkerhed: Flere år med midlertidige stillinger før der er et fast job
- Lav løn i forhold til privatansatte
- Fast stilling forudsætter forskningsophold i udlandet
- Forudgående karriere i det private udelukker som regel muligheden for at få forskerjob

Kilder: Rapporten "Ph.d.-uddannedes karrierevalg og -veje", Dansk Center for Forskningsanalyse og artiklernes kilder

Forskerkarrieren har mest at byde på

ARBEJDSLIV

Af Lene Wessel lw@ing.dk

Da Alexandra Boltasseva i 2000 kom fra Moskva til Danmark for at tage sin ph.d., regnede hun med at blive her de tre år, det tager. Derefter ville hun fortsætte sin forskerkarriere med en post.doc.-stilling et andet sted i verden – men så mødte hun sin danske mand.

De fik en datter, som i dag er fem år, og Alexandra Boltasseva fik en forskerkarriere på DTU, som foreløbig er resulteret i en projektansættelse som adjunkt. I sidste uge modtog hun Det Frie Forskningsråds Ung Eliteforskerpris, og dermed rykkede den faste forskerstilling, hun ønsker sig, sandsynligvis et godt stykke nærmere.

Der er mange fordele ved forskerkarrieren, forklarer Alexandra Boltasseva på fejlfrit dansk:

»Som forsker har man masser af fleksibilitet. Jeg behøver ikke at være på arbejde fra otte til fem hver dag, men har mulighed for at aflevere og hente min datter – og arbejde aftener og weekender i stedet. Der er aldrig en chef, som kommer med en opgave, som jeg lige skal løses her og nu.«

Uoverskueligt at søge midler

I begyndelsen virkede det helt uoverskueligt for hende, at hun som forsker selv skal ud at søge midler til sit arbejde. Men hun har nu erkendt, at

det hører med til jobbet på det niveau, hun er på lige nu.

»Det er et problem, fordi man ikke føler sig sikker, men nu har jeg vænnet mig til det. Fastansatte forskere skal jo også skaffe penge til studerende, konferencer og udstyr. Jeg skal så bare også søge til mig selv,« siger hun.

Så snart ph.d.en var i hus, begyndte Alexandra Boltasseva i et nystartet firma, A-light Technologies, men der gik ikke ret længe, før forskningen trak i hende igen.

Udvikling og optimering fyldte meget i hendes arbejde, og derfor føl-

te Alexandra Boltasseva, at hun var ved at miste følingen med sit forskningsområde. Så da hun fik mulighed for at fortsætte forskerkarrieren med en post.doc på DTU, slog hun til.

»Det er meget mere interessant at bestemme selv og kunne følge med i den nyeste forskning,« understreger hun.

Næppe til Rusland

Selv om Alexandra Boltasseva holder sin rødder ved lige, bl.a. ved at tale russisk med sin datter, regner hun ikke med at få en forskerkarriere i sit fædreland.

»Vi har desværre ikke så mange steder i Rusland, hvor jeg kan arbejde med nanoteknologi i såkaldt "rene rum" – men man kan selvfølgelig ikke vide, hvad der sker.«

Derimod satser hun på at nå det øverste trin på forskningens karrierestige herhjemme:

»Jeg håber på en gang at blive professor. Det vil jeg meget gerne nå.« ■

ALEXANDRA BOLTASSEVA

■ Alder: 29 år

■ Uddannelse:

2004: Ph.d. fra COM-DTU

2000: Master fra Moskvas Institut for Fysik og Teknologi

■ Karriere:

2005: Projektansat adjunkt på DTU Fotonik, Institut for fotonik, DTU, hvor hun forsker i nanoteknologi og optik
2004: A-light Technologies

Har netop modtaget Det frie Forskningsråds Ung Eliteforskerpris.

ALEXANDRA BOLTASSEVA havde kun planlagt at tage sin ph.d. i Danmark, men så fik hun mand og barn og nu er den 29-årige russer præmieret topforsker. Foto: Lars Bech

En fleksibel hverdag er universiteternes lokkemad

Forskere i det offentlige har gode muligheder for at balancere arbejdsliv og familieliv, siger prorektor på Aarhus Universitet Nina Smith

ARBEJDSLIV

Af Lene Wessel lw@ing.dk

Hvis prorektor for Aarhus Universitet Nina Smith ikke havde begyndt

sin karriere som forsker, var hun aldrig blevet mor til fire.

Muligheden for at holde balancen mellem arbejdsliv og familieliv er nemlig langt lettere for forskere end for lønmodtagere i det private erhvervsliv eller for folk i en lederstilling, som den hun selv har nu, mener Nina Smith.

»Jeg havde aldrig fået så mange børn, hvis jeg havde haft et job i det private. Jobbet som forsker er grundlæggende meget fleksibelt, fordi man tilrettelægger arbejdet selv, nemt kan arbejde hjemmefra, gå tidligt for at

hente børn og i stedet arbejde på andre tidspunkter, for eksempel lørdag eller søndag,« siger hun.

Skal slå på fleksibiliteten

Ifølge en ny rapport fra Dansk Center for Forskningsanalyse er muligheden for at kombinere arbejdsliv og familieliv ellers ikke en fordel, som forskerne for alvor har fået øje på. Kun 13 pct. angiver det som en begrundelse for at vælge forskervejen, og det ærgre prorektoren.

Hun mener nemlig, at de frie og fleksible forhold er en konkurrence-

parameter, som universiteterne skal bruge til at lokke de unge til at vælge en forskerkarriere i stedet for at lade sig friste af den høje løn i det private erhvervsliv.

På Aarhus Universitet er man i gang med at professionalisere HR-funktionen, bl. a. ved at uddanne lederne, så de bliver bedre til at tage hånd om de unge mennesker, der vælger at tage en ph.d.-grad.

Løse ansættelser er risiko

»Vejen fra ph.d.-graden og til en fast stilling går ofte over mange løse an-

sættelser, og dér risikerer vi at tabe de unge. Vi kan ikke konkurrere på lønnen, derfor skal vi blive bedre til at fremhæve alt det andet, vi kan give dem, for eksempel de spændende opgaver, fleksibilitet og frihed,« siger hun.

De små ungdomsårgange gør det endnu mere aktuelt for universiteterne at slå til lyd for forskerlivets attraktive sider, påpeger Nina Smith. ■

Jobbet som hobby

ARBEJDSLIV

Af Lene Wessel lw@ing.dk

Det kan godt være, at lønnen i det private erhvervsliv er bedre end på universitetet, men Ulrik Lund Andersen har gjort sit regnestykke op: Hos ham vejer fascinationen af fysikken og muligheden for at beskæftige sig med grundforskning meget tungere end de ekstra kroner, et job som privatansat kunne give.

»Selvfølgelig spekulerer jeg da på lønnen og har da også overvejet et job i det private. Men jeg brænder for grundforskning. Den giver dog sjældent afkast inden for en kort årrække, og derfor er der stort set ingen virksomheder, der kan tilbyde et tilfredsstillende job i den kategori,« siger Ulrik Lund Andersen.

Som far til to børn på fem og tre år byder karrieren som forsker på fordele i form af stor fleksibilitet, for eksempel hvis børnene er syge.

»Jeg har stor fleksibilitet og kan spontant tage fri en dag, medmindre der er undervisning. Til gengæld må jeg så arbejde i weekenden. Så fleksibiliteten ligger i, om man skal skrive en ansøgning lørdag eller søndag aften,« siger han.

Som nybagt ph.d. fik Ulrik Lund Andersen et etårigt forskningsstipendium ved Max Planck Institut i Erlangen i Tyskland, og han regnede derefter med at skulle igennem en årrække med midlertidige stillinger i Danmark, inden der var et fast job til ham.

Sådan kom det nu ikke til at gå. Efter kun et halvt år på instituttet blev han tilbudt en stilling som leder af en mindre forskergruppe i optikdivisionen. Han og familien fik derfor tre – og ikke kun ét år – syd for grænsen.

»Opholdet betød utroligt meget for min karriere, for nu havde jeg masser af erfaring efter to et halvt år som forskningsleder. Var jeg vendt tilbage

ULRIK LUND ANDERSEN har flere gange overvejet at skifte til det private. Men jeg brænder for grundforskning, og der er stort set ingen virksomheder, der kan tilbyde et tilfredsstillende job i den kategori. Foto: Andreas Omvik

ULRIK LUND ANDERSEN

■ Alder: 35 år

■ Uddannelse:
2002: Ph.d.
1999: Civilingeniør

■ Karriere:
2006: Lektor på Institut for Fysik, DTU, hvor han forsker i udvikling af kvantecomputere
2003: Leder af forskergruppe ved Max Planck Institut i Erlangen, Tyskland

Har netop modtaget Det frie Forskningsråds Ung Eliteforskerpris.

Retur til DTU

ARBEJDSLIV

Af Lene Wessel lw@ing.dk

For Niels Asger Mortensen er der ingen tvivl. Hans fremtidige karriere ligger på DTU, selv om han tog en afstikker til det private erhvervsliv som nyuddannet ph.d. i 2001. Tre år senere var han tilbage på DTU, og i 2005 blev han fastansat som lektor. Men her slutter hans karrieredrømme ikke. Den 34-årige dr.techn. går målrettet efter den højeste akademiske titel: professor.

»Et lektorat giver en fast stilling, og så kan man jo låne sig tilbage, men som professor er det mig, der vælger, hvilke forskningsprojekter der skal sættes i gang, og dermed kan jeg være med til at præge morgendagens emner – og det er netop det store ved at være forsker,« siger Niels Asger Mortensen.

Det var udsigten til flere år med løse ansættelser, der betød, at Niels Asger Mortensen sammen med sin

kone blev enig om, at det gav mere mening at sige ja tak til en stilling i det nystartede Crystal Fibre, som havde brug for folk med en uddannelse i teoretisk fysik.

»Det handlede om at skabe stabile rammer om privatlivet. Vil man ind i et ræs med et post.doc.-liv i udlandet, hvor man ikke ved, hvornår man kan komme hjem til en fast stilling? Det virkede ikke så attraktivt,« siger Niels Asger Mortensen.

Han var dog så heldig, at hans job i Crystal Fibre viste sig at indeholde så megen ny forskning, at der var nok til at skrive en doktordisputats, som han indleverede, året før han fik sin faste stilling på DTU.

»Det var en glædelig overraskelse, at jeg kunne fortsætte forskningskarrieren i privat regi. Så jeg publicerede faktisk flere artikler end dem, der blev på universitetet, og det var årsagen til, at jeg kunne komme tilbage.«

Friheden til at arbejde med det, han har lyst til, når og hvor han har

NIELS ASGER MORTENSEN ser en stor fordel i, at han som forsker på DTU bliver målt på sine præstationer og ikke på sin arbejdstid. Foto: Lars Bech

NIELS ASGER MORTENSEN

■ Alder: 34 år

■ Uddannelse:
2006: Dr. techn., DTU
2001: Ph.d., DTU
1998: Civilingeniør, DTU

■ Karriere:
2005: Lektor på Nano-DTU, MIC - Institut for Mikro- og Nanoteknologi, DTU, hvor han forsker i optofluidics
2004: Projektansat lektor på DTU
2001: Forsker på Crystal Fibre A/S

Har netop modtaget Det frie Forskningsråds Ung Eliteforskerpris.

lyst, er en af de helt store fordele ved forskerkarrieren, påpeger han.

»Jeg opdagede, at ikke alle virksomheder er så fleksible med hensyn til, hvornår man skal udføre arbejdet. Det er en stor forskel i forhold til universitetet, hvor jeg i høj grad føler, at jeg bliver målt på mine præstationer – ikke på min arbejdstid,« siger han. ■